

Na osnovu člana 4.8. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i čl. 6., 7. i 9. Pravilnika o tarifnom postupku ("Službeni glasnik BiH", broj 44/05), rješavajući po zahtjevu Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini, broj 80/22 od 26. oktobra 2022. godine, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 28. decembra 2022. godine, donijeta je

ODLUKA

O TARIFAMA ZA SISTEMSKU I POMOĆNE USLUGE

Član 1.

(Predmet)

Ovom Odlukom utvrđuje se tarifa za sistemsku uslugu, cijena za nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu na regulirani način, naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu, kao i tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sistema Bosne i Hercegovine.

Član 2.

(Sistemska usluga)

- (1) Određuje se finansijski obim sistemske usluge u 2023. godini u iznosu od 62.454.456 KM i utvrđuje tarifa za sistemsku uslugu u iznosu od 0,4789 feninga/kWh.
- (2) Sredstva prikupljena po osnovu tarife za sistemsku uslugu koriste se isključivo za tržišnu nabavku rezerve za održavanje frekvencije, rezerve za automatsku obnovu frekvencije, rezerve za ručnu obnovu frekvencije, zamjenske rezerve, te tržišnu i reguliranu nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, kao i ostale troškove koji se odnose na sistemsku uslugu.

Član 3.

(Nabavka električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu)

- (1) Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) će nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu obavljati na regulirani način po cijeni od 109,94 KM/MWh, u periodu u kojem nije moguće nabaviti ovu pomoćnu uslugu putem javnih ponuda.
- (2) Prilikom nabavke iz stava (1) ovog člana, NOS BiH je dužan da odredi nedostajući fizički obim i subjekte koji će isporučiti energiju za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu sa pripadajućim količinama, te da primjenjuje propisanu Proceduru za regulirani postupak nabavke ove energije, a sve u skladu sa članom 26. stav (6) Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge – Drugi prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 68/21 – u daljnjem tekstu: Tarifna metodologija).

Član 4.

(Regulacija napona i reaktivne snage)

Naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Član 5.

(Prekomjerno preuzeta reaktivna energija)

Tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa mreže prijenosa utvrđuje se u iznosu od nula (0) feninga/kvarh.

Član 6.

(Obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda)

Vrijednosti odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda obračunavaju se na petnaestominutnom nivou. Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) obračunava odstupanja u energetske i finansijske smislu u skladu sa Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama.

Član 7.

(Obračun i fakturiranje pomoćnih i sistemskih usluga)

- (1) NOS BiH izrađuje obračun pomoćnih i sistemskih usluga u skladu sa Tržišnim pravilima i odgovarajućim procedurama, na osnovu kojeg se vrši fakturiranje i plaćanje usluga.
- (2) Obračun iz stava (1) ovog člana se dostavlja pružiocima pomoćnih usluga, snabdjevačima kupaca priključenih na prijenosni sistem, operatorima distributivnih sistema u BiH i DERK-u. U obračunu se navode finansijske i energetske pozicije NOS-a BiH i tržišnih subjekata.
- (3) U cilju izrade tačnog obračuna, operatori distributivnog sistema dužni su NOS-u BiH pravovremeno dostavljati sve potrebne podatke i informacije.

Član 8.

(Završne odredbe)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od 1. januara 2023. godine.

Dispozitiv Odluke se objavljuje u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Obrazloženje

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: NOS BiH) je jedan od reguliranih subjekata u elektroenergetskom sektoru i ima zadatak da upravlja radom prijenosnog sistema u Bosni i Hercegovini. Nadležnosti i funkcije NOS-a BiH su definirane Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i Zakonom o osnivanju Nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 35/04).

NOS BiH je vlasnik licence za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema, u skladu sa odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju (u daljem tekstu: DERK), broj 05-28-12-17-19/19 od 27. juna 2019. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 45/19).

Tarifa za sistemsku i pomoćne usluge je, prema članu 26. Tarifne metodologije, namijenjena za pokrivanje troškova nabavke pomoćnih usluga.

Troškovi za pružanje sistemskih usluga utvrđuju se na osnovu podataka sadržanih u zahtjevu NOS-a BiH. Kod utvrđivanja tarifa DERK može koristiti i dodatne podatke za koje smatra da su potrebni.

Razmatranje zahtjeva za tarife kroz postupak odobravanja tarifa u najvećoj mogućoj mjeri mora ispoštovati osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način. Podnositelj zahtjeva za odobrenje tarife dužan je dokazati da predložena tarifa ispunjava zahtjeve iz zakona BiH i pravila i propisa DERK-a.

Postupak određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge pokrenut je po zahtjevu NOS-a BiH, broj 80/22 od 26. oktobra 2022. godine (zaprimitelj 28. oktobra 2022. godine pod brojem 04-28-5-275-1/22).

U podnesenom tarifnom zahtjevu, NOS BiH je naveo da, prema predviđenom preuzimanju električne energije sa prijenosne mreže za 2023. godinu, kao i zahtijevanom prihodu, predložena tarifa za sistemsku uslugu za 2023. godinu iznosi 0,8738 feninga/kWh.

Zahtjev sadrži i planirani fizički obim usluga na prijenosnoj mreži za 2023. godinu, koji se naslanja na podatke iz Bilansa električne energije na mreži prijenosa BiH za 2023. godinu (zaprimitelj u DERK-u 31 oktobra 2022. godine pod brojem 04-28-5-277-1/22), prema kome planirana isporuka električne energije iz prijenosnog sistema u 2023. godini iznosi 10.886.784.259 kWh, dok planirana proizvodnja na prijenosnoj mreži iznosi 14.885.703.994 kWh.

Nakon pregleda dokumentacije, potpunost zahtjeva NOS-a BiH je potvrđena Zaključkom DERK-a o pokretanju postupka određivanja tarife za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge, broj 04-28-5-275-2/22 od 2. novembra 2022. godine, o čemu je NOS BiH obaviješten dopisom broj 04-28-5-275-3/22 od 2. novembra 2022. godine, pa se u nastavku tarifnog postupka moglo pristupiti ocjeni svih podnijetih dokaza, uz pridržaj prava DERK-a da traži dodatne podatke i informacije kada je to smatrao potrebnim.

Zahtjev NOS-a BiH je rješavan uz provođenje formalne javne rasprave, u skladu sa Pravilnikom o javnim raspravama ("Službeni glasnik BiH", broj 38/05), prema čijoj je odredbi člana 45. DERK kratkom obaviješću u dnevnim novinama i na svojoj internet stranici upoznao javnost sa sažetkom podnijetog zahtjeva i mogućnošću zainteresiranih lica da se neposredno upoznaju sa zahtjevom i upute pisane komentare u vezi sa predmetom tarifnog postupka, pri čemu je cjelokupna dokumentacija tarifnog zahtjeva objavljena na internet stranici DERK-a. Obaviješću za javnost su pozvana i lica zainteresirana da u postupku formalne javne rasprave učestvuju kao umještači i da prethodno pisanim putem dokažu svoj interes, te je najavljeno održavanje formalne javne rasprave o zahtjevu.

Nakon dostavljanja zahtjeva za sticanje statusa umještača, kako bi saslušao svjedočenja o njihovim pozicijama i interesima, DERK je Zaključkom broj 04-28-5-275-12/22 od 10. novembra 2022. godine status umještača u tarifnom postupku dodijelio sljedećim subjektima: MH "Elektroprivreda Republike Srpske" Matično preduzeće a.d. Trebinje, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo, JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" d.d. Mostar, "Metalleghe Silicon" d.o.o. Mrkonjić Grad i "Aluminij Industrija" d.o.o. Mostar.

Niti jedan od četiri navedena umještača nije koristio pravo da u prostorijama DERK-a izvrši neposredan uvid u cjelokupnu dokumentaciju zahtjeva za tarife.

Pripremna rasprava o podnijetom tarifnom zahtjevu NOS-a BiH održana je 16. novembra 2022. godine. Na pripremljenoj raspravi je utvrđena lista pitanja koja će biti predmetom rasprave i definiran tok formalne javne rasprave. Na formalnoj javnoj raspravi, koja je održana 23. novembra 2022. godine, strane u postupku su prezentirale svoje dokaze kako bi se utvrdile sve relevantne činjenice. Obradeno je svako od pitanja, na način da su pitanja grupirana u

tematske cjeline, i to sukcesivno odgovorom podnosioca zahtjeva i komentarima na iste od strane umješača i voditelja postupka.

Izvještaj voditelja postupka opisuje tok postupka, ponuđene dokaze i utvrđene činjenice, relevantne pravne odredbe i preporuku članovima Komisije (u daljnjem tekstu: Komisija) i dostavljen je podnosiocu zahtjeva, te umješačima kojima je takav status DERK pravovaljano dodijelio. Analiza troškova i prihoda, koja je izložena u Izvještaju voditelja postupka, potvrđuje, odbija ili prilagođava pojedinačne stavke, veličine ili metode korištene za pripremu prijedloga tarife, u skladu sa diskrecijskim pravima DERK-a u tarifnom postupku.

Komisija konstatira da je Izvještaj voditelja postupka pružio razumnu osnovu da na predočenim podacima, argumentima i pojašnjenjima, te komentarima NOS-a BiH datim na prijedlog ovog Izvještaja, nakon što ih je pažljivo razmotrila i procijenila, Komisija donese svoju konačnu odluku o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge. U vezi sa predmetom ove odluke, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. Sarajevo i "Metalleghe Silicon" d.o.o. Mrkonjić Grad kao umješači su dostavili komentare na Izvještaj voditelja postupka, u kojima su izrazili stav o razumnosti zadržavanja tarife za sistemsku uslugu na sadašnjem nivou. NOS BiH u svojim komentarima nije izrazio stav o tarifi za sistemsku uslugu.

Pri donošenju Odluke o tarifama za sistemsku i pomoćne usluge, Komisija usmjerava svoja razmatranja na sve elemente u troškovnoj strukturi koje je isticao podnosilac zahtjeva, analizu troškova i prihoda izloženu u Izvještaju voditelja postupka, kao i komentare podnosioca zahtjeva i umješača podnesene tokom cijelog postupka, te cjelovitom opservacijom odlučuje o podnijetom zahtjevu. Tragom takve obaveze, Komisija izlaže svoja sljedeća stanovišta:

Rezultati godišnje nabavke pomoćnih usluga za 2023. godinu pokazuju da je cijena rezervnih kapaciteta za sve vrste usluga porasla. Rezerva za održanje frekvencije (FCR) je po prvi put nabavljena na balansnom tržištu. Nabavka je izvršena za sve sate u godini u količini 14 MW/h sa postignutom prosječnom cijenom 6,80 KM/MW/h.

Rezervni kapaciteti za automatsku obnovu frekvencije (aFRR) su nabavljeni po cijeni koja je veća za 9,5% u odnosu na prethodnu godišnju tržišnu nabavku ove usluge. Pri tome je za nevršni period (00-06 h) ostvarena cijena bila 42,75 KM/MW/h i vrlo bliska graničnoj od 43 KM/MW/h, dok je za vršni period (06-24 h) prosječna cijena iznosila 37,56 KM/MW/h. Rezerva aFRR u vršnom periodu je nabavljena za sve sate u godini u potrebnim količinama, izuzev količine od 2 MW/h za IX mjesec. U nevršnom periodu za mjesece I-III, VII-IX i XII godišnja nabavka za manji dio potrebnih količina nije obavljena zbog manjka ponuda, pa će nedostajuće količine biti predmetom mjesečnih nabavki.

Rezervni kapaciteti za ručnu obnovu frekvencije (mFRR) su također nabavljeni po cijeni koja je veća u odnosu na prethodnu godišnju tržišnu nabavku ove usluge. Prosječna cijena je uvećana 6,2% za smjer nagore (sa 4,86 KM/MW/h na 5,16 KM/MW/h) i 0,6% za smjer nadolje (sa 1,60 KM/MW/h na 1,61 KM/MW/h). Rezerva za ručnu obnovu frekvencije nagore nabavljena je u potrebnom obimu 196 MW/h za sve mjesece, izuzev količine od 16 MW/h za mjesece VII-IX. Rezerva mFRR u smjeru nadolje nabavljena je za cjelokupni godišnji period u potrebnom fizičkom obimu 62 MW/h.

Rezultati nabavke energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu koji su za 2023. godinu planirani u iznosu 340 GWh, potvrdili su prisutnost izuzetno visokih veleprodajnih cijena, te su ponuđene cijene značajno izlazile iz okvira koji je NOS BiH odredio u proceduri javne nabavke. Prihvatanje ponuđene cijene bi dovelo do višestrukog povećanja tarife za sistemsku uslugu, što bi, posljedično, izazvalo udar na cijene električne energije kod krajnjih kupaca. U takvoj situaciji razuman pristup je da se nastavi regulirani način nabavke energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu što znači da NOS BiH postupa sukladno odredbama

dokumenta "Procedura za regulirani postupak nabavke energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu" pri čemu je cijena energije za gubitke određena na nivou posljednje prihvaćene ponude (postupak javne nabavke za 2021. godinu iz decembra 2020. godine) kada je prosječno ponderirana cijena iznosila 109,94 KM/MWh. Navedena cijena, iako je znatno manja od aktuelnih cijena na veleprodajnim tržištima (berzama) u jugoistočnoj Evropi, ipak korespondira sa troškovima proizvodnje električne energije u Bosni i Hercegovini zbog činjenice da porast cijena energenata u Evropi nema bitnog utjecaja na troškove proizvodnje u BiH koji ne zavise od globalnog kretanja cijena sirove nafte, prirodnog gasa i uvoznog uglja, niti zavise od kretanja cijena dozvola za emisije ugljen dioksida, jer proizvođači u BiH ne plaćaju emisijske dozvole.

Također, NOS BiH u narednom periodu ima obavezu nabaviti energiju za pokrivanje prijenosnih gubitaka na tržišni način, koristeći mogućnosti i opcije definirane Tržišnim pravilima i Tarifnom metodologijom.

Ukupni planirani troškovi nabavke pomoćnih usluga za 2023. godinu u cjelokupnom potrebnom fizičkom obimu za sve usluge iznose 62.454.455,94 KM. Troškovi nabavke po uslugama i mjesecima prikazani su u sljedećoj tabeli (KM):

Mjesec	Rezerva za održavanje frekvencije	Rezerva automatske obnove frekvencije u vršnom i nevršnom periodu	Rezerva ručne obnove frekvencije nagore	Rezerva ručne obnove frekvencije nadolje	Gubici električne energije u prijenosnom sistemu
januar	70.859	1.372.842	578.177	80.791	3.737.960
februar	64.001	1.203.846	522.225	72.972	3.078.320
mart	70.763	1.331.526	577.400	80.682	3.298.200
april	68.573	1.158.255	580.262	78.185	2.748.500
maj	70.859	1.056.203	630.778	82.130	2.638.560
juni	68.573	1.075.959	856.238	79.481	2.638.560
juli	70.859	1.199.825	1.036.243	82.130	3.078.320
august	70.859	1.143.839	1.036.243	82.130	2.968.380
septembar	68.573	993.665	1.002.816	79.481	2.858.440
oktobar	70.954	1.246.113	885.969	82.241	3.078.320
novembar	68.573	1.242.214	580.262	78.185	3.298.200
decembar	70.859	1.399.217	578.177	80.791	3.957.840
Ukupno	834.302	14.416.563	8.864.792	959.199	37.379.600

Proračun tarife se zasniva na ponudama i rezultatima iz završenih tenderskih procedura NOS-a BiH za 2023. godinu, kao i na kretanju prihoda i troškova u periodu januar 2016. – decembar 2022. godine, koji je iskazan kroz saldo usluga, prema sljedećoj tabeli:

1.	Rezerva za održavanje frekvencije (KM)	834.302
2.	Rezerva automatske obnove frekvencije (KM)	14.416.563
3.	Rezerva ručne obnove frekvencije nagore (KM)	8.864.792
4.	Rezerva ručne obnove frekvencije nadole (KM)	959.199
5.	Ukupan iznos rezervi za održavanje i obnovu frekvencije u 2023. godini (KM) 1. do 4.	25.074.856
6.	Ukupan iznos za energiju prijenosnih gubitaka u 2023. godini (KM)	37.379.600
7.	Ukupno planirani troškovi u 2023. godini (KM) 5.+6.	62.454.456
8.	Saldo usluga u 2016. godini (KM)	9.532.806
9.	Saldo usluga u 2017. godini (KM)	4.716.024
10.	Saldo usluga u 2018. godini (KM)	-9.964.041
11.	Saldo usluga u 2019. godini (KM)	-774.077

12.	Saldo usluga u 2020. godini (KM)	6.912.629
13.	Saldo usluga u 2021. godini (KM)	7.867.227
14.	Ispravka vrijednosti iz 2020. godine za nenaplaćena potraživanja	-3.166.714
15.	Ispravka vrijednosti iz 2021. godine za nenaplaćena potraživanja	-2.984.173
16.	Saldo usluga u 2022. godini sa procjenom za decembar (KM)	17.000.000
17.	Saldo usluga iz prethodnog perioda (KM) 8.+9.+10.+11.+12.+13.+14.+15.+16.	29.139.681
18.	Prihodi po osnovu salda debalansa, balansne energije i FSKAR obračuna (KM)	19.000.000
19.	Ukupno za izračun tarife za sistemsku uslugu (KM) 7.-17.-18.	14.314.776

Prema podacima iz prethodne tabele moguće je izvršiti korekciju tarife za sistemsku uslugu. Međutim, uzimajući u obzir da u narednom periodu postoji mogućnost nabavke električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu na tržišni način, da je zbog zakonskih obaveza iznos od oko jedan (1) milion KM u kontinuitetu dislociran na račun Uprave za indirektno oporezivanje BiH, da se iznosi u mjesečnim fakturama po obračunu odstupanja prema LFC bloku SHB mjere u milionima KM (FSKAR obračun), to se, poštujući princip obazrivosti zbog utjecaja velikog broja varijabli na prihode i rashode u balansnom mehanizmu, tarifa za sistemsku uslugu zadržava na iznosu od 0,4789 feninga/kWh.

Kako prihodi i rashodi zavise od velikog broja faktora, kao što su potrošnja električne energije, odnosno preuzimanje energije iz prijenosnog sistema, fizički obim gubitaka u prijenosnom sistemu, veleprodajne cijene energije gubitaka, obim pružanja pomoćnih usluga u odnosu na planirani, cijena energije regulacije i njenog angažiranja, cijena i obim debalansa, to će se kontinuirano pratiti primjena tarife, kretanje prihoda i rashoda, kao i prilike na balansnom tržištu električne energije, te u odgovarajućem trenutku pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

Članom 33. Tarifne metodologije normirano je da proizvodne jedinice priključene na prijenosni sistem na vlastiti trošak održavaju napon u propisanim granicama u skladu sa Mrežnim kodeksom i svojim pogonskim dijagramom, te da izuzetno, u situaciji povišenih napona u prijenosnom sistemu, DERK može propisati naknadu koja se plaća proizvodnim jedinicama za rad u kapacitivnom (podpobudnom) režimu, uz uvjet da NOS BiH obavi analizu koja pokazuje da takav režim rada proizvodnih jedinica značajno doprinosi dovođenju napona u 400 kV i 220 kV čvorištima u granice propisane Mrežnim kodeksom. U odsustvu navedene analize, određeno je da koeficijent naknade za rad proizvođača u kapacitivnom režimu iznosi nula ($k_{RG} = 0$), te je prema tome i naknada za rad proizvođača u kapacitivnom režimu također jednaka nuli.

Imajući u vidu da problem suficita reaktivne snage dovodi do previsokih naponskih vrijednosti u prijenosnom sistemu, a posebno u 220 kV i 400 kV mreži, te da u prethodnom periodu nisu realizirane potrebne investicije u odgovarajuću infrastrukturu (prigušnice) kojim bi se problem postojećeg suficita reaktivne snage i energije u prijenosnom sistemu riješio, Komisija smatra da naplata prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sistema nije opravdana. Cjenovni koeficijent prekomjerno preuzete reaktivne energije iz prijenosnog sistema je određen u iznosu nula ($k_R = 0$) jer u uvjetima povišenih napona u elektroprijenosnom sistemu i prisutnog suficita reaktivne snage i energije, preuzimanje reaktivne energije iz prijenosnog sistema ima pozitivan utjecaj na naponske prilike i na ovaj način preuzimanje reaktivne energije se dodatno stimulira. U skladu sa prethodno navedenim, određeno je da cijena za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju iz prijenosnog sistema iznosi nula (0) feninga/kvarh.

S obzirom na činjenicu da je balansno tržište u Bosni i Hercegovini jedno od rijetkih funkcionalnih tržišta u regiji jugoistočne Evrope, i da kretanja na regionalom veleprodajnom tržištu pokazuju značajan utjecaj na njegov rad i cijene usluga, to će DERK kontinuirano pratiti primjenu ove Odluke i po potrebi pristupiti podešavanju tarife za sistemsku uslugu.

Shodno članu 14. Pravilnika o tarifnom postupku, podnosilac zahtjeva kao regulirani subjekt ima obavezu osigurati pristup javnosti zvanično odobrenim tarifama, tako da odlukom odobrene tarife budu na raspolaganju javnosti u njegovom glavnom uredu tokom radnih dana i objavljene na njegovoj internet stranici.

U skladu sa članom 9.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini, protiv ove Odluke može se pokrenuti postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbe u roku od 60 dana od dana prijema.

Broj: 04-28-5-275-38/22
28. decembra 2022. godine
Tuzla

Predsjedavajući Komisije

Suad Zeljković